Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

№ 122 (4758) СУББОТО ИЮНИИН 23 1945 он

Сэн 20 мүнгэ

„Адуун болохонь унагаһаа юм“ гэжэ арадай оньһон үгэ соо хэлэгдэдэг.

Адуу моридоо олоноор үсхөөхын тулада хамагай түрүүн унагадые һайнаар харууһалха, гүүдые гамтайгаар унаха зайлашагүй.

Адуу моридтоо эзэн бусаар хандаха ябадалые усадхаха

Парти ба правительство болбол адуу моридой тоо толгойе олошоруулан үсхэбэрилхэ, тэдэнэй үүлтэр һайжаруулха хэрэгтэ тусгаар оролдолго гаргана. «1945 ондо колхоз ба совхозуудаар малажалые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай» ССР Союзай Арадай Комиссарнарай Соведэй ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитедэй тогтоол соо адуу моридые үсхэбэрилхэ дайшалхы заабаринууд үгтэһэн байна. Гэбэшье, манай республикын зарим колхозууд тус тогтоолой эрилтэнүүдые аяар мүнөө хүртэр дүүргэнгүй, адуу моридто эзэн бусаар хандаха ябадалаа үргэлжэлүүлһээр байха юм. Тэрээнһээ боложо адуу мори үсхэбэрилхэ гүрэнэй түсэб дүүргэһэн колхозууд манайда тоотойхон байна.

1944—45 онуудай үбэлжэлгын ба мүн энэ хабарай үедэ үбһэ тэжээлээр, оролдосотой харууһалгаар хангагдаагүй дээрэһээ зарим колхозуудаар нилээдгүй олон тооной адуу морин хоролтодо ороо. Түнхэнэй, Сэлэнгын, Яруунын, Ториин, Бичүрэн, Кударын ба бусад аймагуудаар май соо илангаяа олон хүдэлмэришэ морид ба адуун гарзада ороһон байха юм. Адуу моридые хүгжүүлхын түлөө саг үргэлжын оролдолго гаргадаггүй дээрэһээ олонхи колхозууд мори унаагаар шиидхэгдэхэ хүдөө ажалай шухала хүдэлмэринүүдэй дүүргэлтые унжагайруулдаг байна. Жэшээ абаад үзэхэдэ, хабарай тарилгын үедэ хахалжа ябатараа эсэжэ байһан моритой колхоз, бригаданууд үсөөн бэшэ байба. Кяхтын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ, «Большевик» колхозууд хүдөө ажалай хүдэлмэринүүдтэ мори унаа бэлэдхэхэ тухай энэ гэхэ оролдолго гаргадаггүй. Тиимэ халаараа эдэ колхозууд гүрэнэй шухала кампанинуудые хэзээ бүхэндэ унжагайруулдаг байна. Мүнөө жэлэй тарилгын үедэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой членүүд бии байгаа мори унаагаа баранинь эсээжэ, хүдэлмэриин хүсэ абахыень болюулжархёод, зарим үдэрнүүдтэ полидоо гарангүй байдаг һэн. Иимэ баримтанууд гансашье эдэ колхозуудаар бэшэ, мүн бүхы Кяхта соо үзэгдэдэг байха юм.

Мухаршэбэрэй аймагай Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой членүүд зүдхэхэ хүсэндэ эзэн бусаар хандажа, олон толгой моридоо хүдэлмэриин хүсэ абахагүй болгожорхёо. Эндэ мори унаае колхозингуудта даалган тушаажа үгэхэ ябадал мүнөө хүртэр бэелүүлэгдээгүй байһаар. Тарянажалайнь бригадын хэдэн хүдэлмэришэ морид тарилгын үедэ хүзүү һээрээ холожо, нюргаа тэһэрһэн байха юм. Теэд, колхозой правлени адуу моридо иимэ хойрогоор хандаһан хүнүүдтэ гэм зэмэ тохоогүй байһаар.

Аймагуудтахи партийна, советскэ, газартаряалангай органууд болбол адуу моридые хүгжөөхэ гүрэнэй шухала хэрэгтэ һаад түбэг тохёолдуулжа байһан иимэ харюусалгагүй ябадалнуудтай шанга тэмсэл хэнэгүй. Тэрэшэлэн БМАССР-эй наркомземэй адуу моридые үсхэбэрилхэ Управлени, газартаряалангай наркомые орлогшо нүхэр Кобунова түрүүтэй адуу моридые хүгжөөхэ хэрэгтэ хайша хэрэгээр, хүнгэнөөр хандадаг ябадалаа орхёогүй зандаа. Адуу моридой байдал харууһалгые һайжаруулха, тэдэниие унаха ябадалда эзэн бусаар хандадаг баримтануудые үндэһөөрынь угы хэхэ тушаа БМАССР-эй Наркомземэй адуу моридые эрхилхэ Управлениин зүгһөө зохистой ба тодо һонор хүтэлбэри үгтэнэгүй. Республикын колхозуудаар апрель, май һаранууд соо хэдэн олон адуу моридой хороһон ябадал энээниие сэхэ заажа үгэнэ.

Гүүдые ороондо оруулха хүдэлмэри хаа-хаанагүй хангалтагүйгөөр табигданхай. Республикын колхозуудаар адуунай орооной кампани гол түлэб август соо дүүргэгдэхэ юм. Теэд, һүүлэй дүнгүүдһээ харахада зарим аймагууд энээниие болошогүйгөөр хожомдуулжа байна. Кударын колхозууд 1830 гүүнэй ороондо оройдоо 348 толгой ороондо оруулһан байха юм. Яруунын, Баргажанай аймагууд гүүдые ороондо оруулха түсэбүүдээ миил 29—34 процент дүүргэнхэй. Мүн Кабанскын, Хэжэнгын аймагууд энээнһээ дээрэ бэшэ байдалтай.

«Моридые үхүүлһэн зэмэтэй хүнүүдһээ тэрэ мориной сэнгые бэлэдхэлэй сэнгээр 3 дахин нугалан, нэхэжэ абаха тухай материальна нэхэбэри хэжэ байхые колхозуудай правленинүүдтэ дурадхаха ба совхозуудай директорнуудые уялгалха» гэжэ «Колхозууд ба совхозуудта адуу моридой тоо толгойе олошоруулха ба тэдэнэй байдал харууһалгые һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» СССР-эй СНК ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй тогтоол соо хэлэгдэһэн байна. Теэд, энэ эрилтые республикын олонхи колхозууд дүүргэнэгүй.

Һаяхан ВКП(б)-гэй обкомой бюро республикын колхозуудаар адуу мал үсхэбэрилхэ гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтын (майн дүнгөөр) ябаса тухай асуудал зүбшэн хэлсээд, адуу моридые үсхэбэрилхэ талаар ехэхэн дутуунуудые элирүүлээд, шухала хэмжээнүүдые хараалаа.

БМАССР-эй Наркомземэй адуу моридые эрхилхэ Управлени ба аймагуудтахи партийна, советскэ, газартаряалангай органууд энэ тогтоолой үндэһөөр адуу моридые үсхэбэрилхэ талаар ехэхэн хүдэлмэри хэхэ болоно.

Сэрэг дай хэжэ ба мүн советскэ газарые эзэмдэжэ Советскэ Союзда Венгриин ушаруулһан гарзые эд бараа үгэжэ Венгриин түлэхэ тухай ССР Союзай правительство ба Венгриин Саг Зуурын Национальна правительствын хоорондохи хэлсээн дээрэ гар табигдаба

Эбтээ орохо тухай 1945 оной январиин 20-ной хэлсээнэй 12-дохи статьяе бэелүүлхын түлөө Советскэ Союзай Правительство ба Венгриин Саг Зуурын Национальна Правительствын хоорондо болоһон хэлсээнүүдэй эсэстэ дайн сэрэгэй ябуулгануудаар ба мүн советскэ газарые эзэмдэжэ, Советскэ Союзда Венгриин ушаруулһан гарзануудые эд бараа үгэжэ Венгриин түлэхэ тухай хэлсээн дээрэ энэ оной июниин 15-да Будапешт городто гар табигдаба.

Хэлсээнэй 12-дохи статьягаар 200 миллион американскэ долларто хараалагдаһан эд бараа хадаа 1945 оной январиин 20-һоо 1951 оной январиин 20 хүртэр жэл бүри адли хубинуудаар үгтэжэ байха байна.

Үйлэнуудай түхеэрэлгэнүүд, суднанууд, таряа, мал болон бусад эд бараанай табилга тус хэлсээгээр хараалагдаба, тиин табигдаха эд бараанай нэрэнүүд, мүн тэрэшэлэн болзорнуудынь байгуулагдаба.

Үгтэхэ ажауйлэдбэриин түхеэрэлгэ—15 процент нэмэлтэтэйгээр, бусад эд бараануудынь—10 процент нэмэлтэтэйгээр американскэ долларай 1938 оной сэнгээр сэгнэгдэхэ байна.

Тус хэлсээниие баталха тухай хөөрэлдөөнүүд хадаа бэе бэеэ хүсэдөөр ойлголсоһон байдалда үнгэрбэ.

Советскэ Правительствын түлөөлэлгөөр Советскэ Союзай Маршал К. Е. Ворошилов, Венгриин Правительствын түлөөлэлгөөр премьер-министр Г. Миклош гэгшэд тус хэлсээн дээрэ гараа табибад.

(ТАСС).

ПРИГОВОР

Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай нэрээр

ССР Союзай Верховно Сүүдэй Сэрэгэй Коллеги болбол:

СССР-эй Верховно Соведэй Сэрэгэй Коллегиин Түрүүлэгшэ Юстициин генерал-полковник **Ульрих В. В.** түрүүлэгшэтэйгээр

ССР Союзай Верховно Сүүдэй Сэрэгэй Коллегиин членүүд:

Юстициин генерал-майор **Дмитриев А. Д.**

Юстициин полковник **Детистов И. В.**

Секретарьнар: юстициин полковник **Батнер А. А.** болон

Юстициин подполковник **Кудрявцев Л. Н.** гэгшэд составтайгаар:

Гүрэнэй гэмнэлгын түлөөлэгшэд:

Улаан Армиин Сэрэгэй Главна Прокурор юстициин генерал-майор **Афанасьев Н. А.**

Юстициин 2-дохи классай гүрэнэй советник **Руденко Р. А.** ба

Адвокадуудай московско коллегиин түлөөлэгшэд:

Брауде И. Д., Михальский В. И., Миловидов А. Г., Казначеев С. К., Маркевич В. П., Оцеп М. А. ба **Плевако Ф. Н.** гэгшэдэй хабаадалгатайгаар—

1945 оной июниин 18-һаа 21 хүртэр Москва городто болоһон сүүдэй нээмэл заседани дээрэ доор дурсагдаһан хүнүүдые гэмнэхэ тушаа хэрэгые хаража үзэһэн байна гэбэл:

1) **Окулицкий** Леопольд Блажевич, 1898 ондо Краковска воеводстводо түрэһэн, поляк, польско гражданин, польско армиин бригадна генерал, польско генеральна штабай сэрэгэй академиие дүүргэһэн—тэрэ хадаа РСФСР-эй Уголовно Кодексын 58-6, 58-8, 58-9 болон 58-11 статьянуудаар хараалагдаһан гэмтэ ябадалнуудые хэбэ;

2) **Янковский** Ян-Станислав Иосифович, 1882 ондо Высоко-Мазовецкэ уездэ түрэһэн, поляк, польско гражданин, дээдэ һургуулитай, Польшодо байха зэргэтэйгээр лондонско польско «правительствын» премьер-министрын орлогшо ба нюуса польско «правителствын» хүтэлбэрилэгшэ;

3) **Бень** Адам Валентьевич, 1899 ондо Сандомирска уездэ түрэһэн, поляк, польско гражданин, дээдэ һургуулитай, «Стронництво людове» гэжэ партиин президиумэй член, нюуса польско «правительствын» министр;

4) **Ясюкович** Станислав Игнатьевич, 1882 ондо Ленинградта түрэһэн, поляк, польско гражданин, дээдэ һургуулитай, «Стронництво народове» гэжэ партиин президиумэй член, нюуса польско «правительствын» министр—

эдэ гурбуулаан РСФСР-эй Уголовно Кодексын 58-8, 58-9 ба 58-11 статьянуудаар хараалагдаһан гэмтэ ябадалнуудые хэһэн байна.

5) **Пужак** Казимир Войцехович, 1883 ондо Тарнополь городто түрэһэн, поляк, польско гражданин, дээдэ һургуулитай, ППС-эй генеральна секретарь, «Рада едность народовой» гэжэ нюуса эмхиин түрүүлэгшэ;

6) **Звежинский** Александр Казимирович, 1880 ондо Лодзинско воеводстводо түрэһэн, поляк, польско гражданин, дээдэ һургуулитай «Стронництво народове» гэжэ партиин түрүүлэгшэ ба «Рада едность народовойн» вице-президент;

7) **Багинский** Казимир Станиславович, 1890 ондо Варшава городто түрэһэн, поляк, польско гражданин, дээдэ һургуулитай, «Стронництво людове» гэжэ партиин президиумэй түрүүлэгшын орлогшо, «Рада едность народовойн» вице-президент;

8) **Мерзва** Станислав Францевич, 1905 ондо Краковска воеводстводо түрэһэн, поляк, польско гражданин, дээдэ һургуулитай, «Стронництво людове» гэжэ партиин ЦК-гэй член ба Краковска организациин секретарь;

9) **Стыпулковский** Збигнев Францевич, 1904 ондо Варшава городто түрэһэн, поляк, польско гражданин, «Стронництво народове» гэжэ партиин член;

10) **Чарновский** Евгений Станиславович, 1904 ондо Лодзь городто түрэһэн, поляк, польско гражданин, дээдэ һургуулитай, «Демокрадуудай союз» гэжэ демократическа организацинуудай нэгэдэлэй правлениин түрүүлэгшэ, «Рада едность народовойн» член;

11) **Хацинский** Иосиф Антонович, 1889 ондо Варшава городто түрэһэн, поляк, польско гражданин, дээдэ һургуулитай, «Стронництво праци» гэжэ партиин түрүүлэгшэ;

12) **Урбанский** Франц Андреевич, 1891 ондо Варшавска воеводстводо түрэһэн, поляк, польско гражданин, «Стронництво праци» харюусалгата секретарь, «Рада едность народовойн» главна комиссиин секретарь;

13) **Михаловский** Станислав Францевич, 1903 ондо Познаньска воеводстводо түрэһэн, поляк, польско гражданин, дээдэ һургуулитай, «Демокрадуудай союз» гэжэ демократическа организацинуудай нэгэдэлнүүдэй правлениин түрүүлэгшын орлогшо;

14) **Кобылянский** Казимир Самуилович, 1892 ондо Варшава городто түрэһэн, поляк, польско гражданин, дээдэ һургуулитай, «Стронництво народове» гэжэ партиин член;

15) **Стемлер-Дембский** Иосиф Генрихович, 1888 ондо Львовско областьдо түрэһэн, поляк, польско гражданин, дээдэ һургуулитай, польско нюуса «правительствын» информациин департаментын директорай орлогшо болон энэ департаментын ном хэблэхэ таһагые хүтэлэгшэ байһан—

эдэ арбан нэгэн хүн бултадаа РСФСР-эй Уголовно Кодексын 17-58-8, 58-9 болон 58-11 статьянуудаар хараалагдаһан гэмтэ ябадалнуудые хэһэн байна.

Уридшалан хэгдэһэн ба сүүд дээрэ болоһон мүрдэлгөөр тодорхойнинь хадаа:

Лондонско польско эмигрантска «правительство» болбол немецко-фашистска булимтарагшадай саг зуура эзэмдэһэн Польшын, Литовскэ ССР-эй газар ба Украинска болон Белорусска ССР-эй баруун областьнуудай газар дээрэ «крайовой армии» («АК») гэжэ нюуса сэрэгэй организацие бии болгоһон байгаа. 1944 оной сентябрь хүртэр тэрэниие польско армиин генерал **«Бур»-Комаровский** гэгшэ толгойлжо байһан аад, тэрэниие немецүүдтэ плендэ тушааһанайнь һүүлээр 1944 оной октябрьһаа хойшо тэрэнэй орлогшо бригадна генерал **Окулицкий** Леопольд гэгшэ толгойлжо байба.

«Крайовой армиин» ажал-ябуулгые мүн нюуса польско «министрнүүдэй соведэй» түрүүлэгшэ **Янковский** Ян-Станислав болон тэрэнэй тон дүтын туһалагшад болохо **Ясюкович** Станислав ба **Бень** Адам гэгшэд хүтэлдэг байгаа.

Украинын ба Белоруссиин баруун областьнуудые, мүн тэрэшэлэн Литва ба Польшын газарые советскэ сэрэгүүдэй сүлөөлһэнэй һүүлээр, гэмнэгдэгшэд **Окулицкий, Янковский, Бень** болон **Ясюкович** гэгшэд дайлалдажа байгаа Советскэ Союзай сэрэгүүдэй тылда угаа эдибхитэй дайсан харша ажал ябуулһан байна.

«Крайовой армиие» командалагша бригадна генерал **Окулицкий** гэгшэ «АК»-гэй зэбсэгтэ хүсэнүүдые хэбээрынь үлөөхэ гэһэн эрилтэтэй нюуса шифрээр эльгээһэн радиограммуудые Лондондо байгаа эмигрантска «правительствоһаа» хэдэн дахин абаһан байгаа. 1944 оной декабриин 8-да эльгээһэн радиограмма соо эмигрантска «правительствын» гаргаһан тогтоолой текстынь **Окулицкида** дүүрэн мэдээсэгдэһэн байгаа, тэрээн соонь «крайовой армиие», мүн тэрэнэй хүн зоной болон материальна ресурснуудые нюуха далдалха гэжэ дурадхаһан юм.

Эдэ заабаринуудые дүүргэлтэ болгон генерал **Окулицкий** хадаа дайлалдажа байгаа советскэ арминуудай командованиие мэхэлхын зорилгоор 1944 оной декабрь сон «крайовой армиие» тарааха тухай худал приказ гаргажа, «АК»-гэй гол ехэ кадрнуудые нюуса байдалтай болгоһон ба буу зэмсэг, һомо хэрэгсэл болон хүдэлжэ байһан радиостанцинуудые угаа наринаар далдалба.

Хуурмаг мэхэ гохын иимэ «манёвр» хэдэ байхадаа, **Окулицкий, Янковский, Бень** болон **Ясюкович** гэгшэд немецкэ булимтарагшадһаа Польшые сүлөөлһэн дайлалдажа байгаа Улаан Армиин тылда Советскэ Союзда эсэргүү дайсан харша эдибхитэй аашануудые гаргахын тулада нюуса байдалда оруулагдаһан зэбсэгтэ отрядууд болон «крайовой армиин» организацинуудые хэрэглэбэ.

1945 оной февраль һара соо Польшодо байгаа нюуса «министрнүүдэй соведэй» заседани дээрэ гэмнэгдэгшэ **Окулицкий** болбол гол кадрнуудһаан бии болгоһон «крайовой армиие» ба «Неподлеглость» («Бэеэ даанхай»—хуряангыгаар «НЕ») гэжэ нюуса сэрэгэй-политическэ организациие хүтэлхын тулада «Стронництво людове», «Стронництво народове», ППС болон «Демокрадуудай союз» гэжэ партинуудай түлөөлэгшэдһөө «политическэ центр» бии болгое гэһэн дурадхал оруулаа һэн.

Гэмнэгдэгшэд **Янковский, Бень, Ясюкович** гэгшэдһээ бүридэһэн «министрнүүдэй совет» хадаа **Окулицкиин** дурадхалые һайшаажа, дурсагдаһан партинуудай түлөөлэгшэдтэй энэ асуудал тушаа хэлсээ хэжэ орохые **Янковскидо** даалгаһан байгаа.

«Неподлеглость» гэжэ организациин гол зорилгонуудынь юу байгааб гэхэдэ: Советскэ Союзда эсэргүүсэжэ восстаниие бэлдэхын тулада кадрнуудые гульдхаха ба буу зэбсэг, материальна хэрэгсэлнүүдые хадагалха, «АК»-гэй дайсад болон советскэ сэрэгэй алба хэгшэдые алахын тулада террористическэ группанууд болон дайшалхы отрядуудые байгуулха, Улаан Армиин тылда диверси хэхэ ба шпионско тоо мэдээнүүдые суглуулха, мүн тэрэшэлэн Советскэ Союзда дайсан харша пропаганда ябуулха гэһэн байха юм.

«Крайовой армиин» террористическэ болон диверсионно группанууд Украинын ба Белоруссиин баруун областьнуудай газар дээрэ, Литва болон Польша дотор дайлалдажа байгаа советскэ арминуудай тылда 1944 оной турша соо ба 1945 оной эхин багта Улаан Армиин боецүүд болон офицернүүдые саг үргэлжэ алажа хюдажа ба дайлалдажа байгаа Улаан Армиин коммуникацинууд дээрэ һүйдхэлнүүдые хэжэ байгаа һэн.

«АК»-гэй отрядууд советскэ сэрэгэй болон гражданска албан газарнуудта мүн лэ зэбсэгтэ добтолгонуудые хэһэн байна. Хүсэд бэшэ мэдээнэй ёһоор, 1944 оной июлиин 28-һаа 31 хүртэрхи үе соо «АК»-гэй отрядууд Улаан Армиин офицернүүд болон боецүүд болохо 277 хүниие алаһан ба 94 хүниие шархатуулһан байгаа.

Террористическо - диверсионно аашануудые хэхынгээ хажуугаар, «АК»-гэй хүдөө нютагуудай организацинууд **Окулицкиин** сахэ хүтэлбэреэр ябажа, Лондондо байгаа польско эмигрантска «правительствын» директивэнүүдые дүүргэжэ байхада, дайлалдажа байгаа советскэ арминуудай тылда тагнуулай үдхатай тоо мэдээнүүдые суглуулдаг ба шифр хэрэглэжэ радиогоор дамжуулан үгэдэг байгаа.

Польшодо байгаа нюуса «правительство» болон «крайовой армиин» организацинууд болбол советскэ сэрэгэй командованиһаа далдалжа нюусаар байлгаһан хэдэн олон радиодамжуулгын станцинудтай байһан хадаа, приказууд болон директивэнүүдые хэр зэргэ дүүргэжэ байһан тухай информациие, советскэ сэрэгүүд тухай шпионско тоо мэдээнүүдые, немецкэ булимтарагшадһаа сүлөөлэгдэһэн Польшын газар дээрэ Советскэ Союзай сэрэгүүдэй хэһэн аашанууд тухай гэжэ шал худал провокационно үгэнүүдые, сүлөөлэгдэһэн Польшын политическэ байдал тухай зорюутын һаналаар зохёоһон хардалга гүрдэлгын информациие Лондондо байгаа польско «правительстводо» болон «АК»-гэй главна командованида дамжуулан үгэдэг бэлэй.

Польшодо байгаа нюуса эмхиие хүтэлэгшэд болохо гэмнэгдэгшэд **Окулицкий, Янковский, Бень** ба **Ясюкович** гэгшэд провокационно худал үгэнүүдые тараажа байхадаа, советскэ сэрэгэй командованиин хэмжээ-ябуулгануудые таһалдуулха гэһэн һэдэлгэ гаргаба.

Тэдэнэй зорюутын һаналаар шал худалаар зохёоһон хардалга-гүрдэлгын информацяар польско эмигрантска «правительствые» саг үргэлжэ «хангажа» байһан зорилгонь юу байгааб гэхэдэ: тэрэ «правительствонь» тиимэ информациие абаад байхадаа, немецкэ эзэмдэгшэдһээ Советскэ Союзай сэрэгүүдээр сүлөөлэгдэһэн Польша доторхи бодото байдалые хазайлгажа Британска правительствые мэхэлхэ аргатай болодог байба гээшэ.

Советскэ Союзда дайсан харша ажал ябуулжа байхадаа Польшодо байгаа нюуса «правительство» болон «крайовой арми» болбол Европодо дайн сэрэгэй дүүрэһэнэй һүүлээр Советскэ Союзда эсэргүүсэхээр зорюулагдаһан польско-германска сэрэгэй блок бии болгохо бодолготой байба. 1945 оной эхиндэ **Окулицкий** өөрынгөө тарааһан директивэнүүд соогоо Германи гээшэ польско эмигрантска «правительствын» һанажа хүсэжэ байһан юумые дүүргэжэ, СССР-тэ алдаһан юумээ бусааха гэжэ оролдохо бэзэ гэжэ тоолоод, Германитай нэгэдэжэ Советскэ Союзда сэрэгээр орохо бэлэдхэл хэхэ тухай «АК»-гэй нютаг нютагуудай организацинуудта һанамжа оруулһан байна.

Дээрэ хэлэгдэһэнһээ үндэһэлэн, ССР Союзай Верховно Сүүдэй Сэрэгэй Коллеги болбол **Окулицкий, Янковский, Бень** ба **Ясюкович** гэгшэд РСФСР-эй Уголовно Кодексын 58-8, 58-9 болон 58-11 статьянуудаар, тэрээнһээ гадна **Окулицкий** гэгшэ РСФСР-эй Уголовно Кодексын 58-6 статьягаар хараалагдаһан гэмтэ ябадалнуудые хэбэн зэмэтэй байһаниинь гэршэлэгдэн тодорбо гэжэ тоолоно.

Гэмнэгдэгшэд **Пужак** Казимир, **Звежинский** Александр, **Багинский** Казимир, **Мерзва** Станислав, **Стыпулковский** Збигнев, **Чарновский** Евгений, **Хацинский** Иосиф болон **Урбанский** Франц гэгшэд бултадаа дайлалдажа байгаа Улаан Армиин тылда Советскэ Союзда дайсан харша аашануудые хэхэ гэһэн буу зэбсэг һомо хэрэгсэл болон радиостанцинуудые тушааха тухай советскэ сэрэгэй командованиин приказуудые польско нюуса эмхиин хүтэлбэрилэгшэдэй дүүргэнгүй байһан тухай мэдэжэ байһан аад, тэрэниие советскэ сэрэгэй командованиин органуудһаа нюужа далдалжа байба, тиимэ болохолоороо РСФСР-эй Уголовно Кодексын 58-12 статьягаар хараалагдаһан гэмтэ ябадал хэһэн байха юм. Тиихэдэ РСФСР-эй Уголовно Кодексын 17-58-8, 58-9 болон 58-11 статьянуудаар хараалагдаһан гэмтэ ябадалнуудые хэбэ гэһэн гэмнэлгэнь хүсэд тодорулха баримтанууд угы байһан дээрэһээ тодорбогүй гэжэ тоолоно.

Окулицкий болон польско нюуса эмхиин бусад хүтэлбэрилэгшэдтэй сугтаа байжа, РСФСР-гэй Уголовно Кодексын 17-58-8, 58-9 болон 58-11 статьянуудаар хараалагдаһан гэмтэ ябадалнуудые хэбэ гэгдэһэн **Михаловский** Станислав, **Кобылянский** Казимир болон **Стемлер-Домбский** Иосиф гэгшэдэй зэмэнь сүүдэй мүрдэлгөөр хүсэд һайнаар тодороогүй байна.

Сүүдлэгдэгшэдые хэһээхэ зэмэ хэмжээнүүдые гаргаха дээрээ, ССР Союзай Верховно Сүүдэй Сэрэгэй Коллеги болбол энэ хэрэгэй хамаг бүхы ушар байдалнуудые анхаралдаа абаха зуураа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайниие Советскэ Союзай илалта түгэлдэрөөр дүүргэһэн ушар баримтые мүн лэ харалсана гээшэ. Энхэ амгалан байгуулалтада шэлжэн орожо байһан үедэ Уголовно Кодексын статьягай ёһоор сүүдлэгдэгшэдтэ зэмэ амһуулхаар хараалагдаһан буудан алаха хүртэр тиимэ шэрүүн хатуу хэһээлтэ үзүүлхэ гэжэ шухала бэшэ болоод байһан хадань, ССР Союзай Верховно Сүүдэй Сэрэгэй Коллегиин

ШИИДХЭХЭНЬ ХАДАА:

1) **Окулицкий** Леопольд Блажевич, **Янковский** Ян-Станислав Иосифович, **Бень** Адам Валентьевич болон **Ясюкович** Станислав Игнатьевич гэгшэдые РСФСР-эй Уголовно Кодексын 58-2 статьягай үндэһөөр эрхэ сүлөөень хаһаха гэбэл:

Окулицкиие арбан жэлдэ,
Янковскиие 8 жэлдэ,
Бень ба Ясюковичиие тус бүридэнь 5 жэлдэ;

2) **Пужак** Казимир Войцехович, **Багинский** Казимир Станиславович, **Звежинский** Александр Казимирович, **Чарновский** Евгений Станиславович, **Мерзва** Станислав Францевич, **Стыпулковский** Збигнев Францевич, **Хацинский** Иосиф Антонович болон **Урбанский** Франц Андреевич гэгшэд РСФСР-эй Уголовно Кодексын 17-58-8, 58-9, 58-11 статьянуудаар хараалагдаһан гэмтэ ябадал хэбэ гэжэ гэмнэгдэһэниинь тодороогүй, сүүдээр зүбтэһэн байна гэжэ тоолохо. тиихэдэ РСФСР-эй Уголовно Кодексын 58-12 статьягай үндэһөөр **Мерзва, Стыпулковский, Хацинский** болон **Урбанский** гэгшэдые мүн энэ кодексын 51-дэхи статьягаар зэмлэжэ, иимэ болзортойгоор эрхэ сүлөөень хаһаха гэбэл:

Пужагые жэл хахадаар,
Багинскиие нэгэ жэлээр,
Звежинскиие наймаи һараар,
Чарновскиие зургаа һараар.

Мерзва, Стыпулковский, Хацинский болон **Урбанский** гэгшэдые дүрбэ-дүрбэн һараар эрхэ сүлөөень хаһаха, тиихэдээ эдэ 12 сүүдлэгдэгшэдтэ энэ хэрэг тушаа хүн бүхэнэй хаагдаһан үдэрһөө хойшо үнгэрһэн болзорыень тоололсохо;

3) **Михаловский** Станислав Францевич, **Кобылянский** Казимир Самуилович болон **Стемлер-Домбский** Иосиф Генрихович гэгшэдые сүүдээр зүбтэжэ гараһан дээрэ тоолохо.

Энэ хэрэг тушаа бодото баримта болохо зүйлнүүд болохо документнүүдые хэрэгтэйнь хабсаруулжа орхёод, элдэбын радиоаппаратуурые хуулияар хураажа абаха.

Тус приговор кассационно ёһоор гомодол баригдахагүйгөөр эсэслэн гаргагдаба.

Бодото дээрэнь гараа табигшад:
Түрүүлэгшэнь—ССР Союзай Верховно Сүүдэй Сэрэгэй Коллегиин түрүүлэгшэ юстициин генерал-полковник
В. УЛЬРИХ.

Членүүд—СССР-эй Верховно Сүүдэй Сэрэгэй Коллегиин членүүд:
Юстициин генерал-майор
ДМИТРИЕВ.

Юстициин полковник ДЕТИСТОВ.

Үнэн байһыень гэршэлэгшэ: СССР-эй Верховно Сүүдэй Сэрэгэй Коллегиин ахалагша инспектор юстициин полковник БАТНЕР.

Союзнигууд хоорондын репарационно комисси хүдэлмэрилжэ эхилээ

Союзнигууд хоорондын репарационно комиссиин нэгэдэхи заседани СССР-эй Гадаада Хэрэгүүдэй Арадай Комиссарай Орлогшо И. М. Майскиин хүтэлбэри доро июниин 21-дэ Москвада болобо.

Сэр Вальтер Монктон болон Элшэн Сайд Э. Поули гэгшэдээр хүтэлбэрилэгдэһэн британска ба американска делегацинуудые И. М. Майский халуунаар амаршалба.

Өөһэдынгөө делегацинуудай үмэнэһөө сэр Вальтер Монктон ба Элшэн Сайд Поули гэгшэд энэ амаршалгада баһал харюулба.

Союзнигууд хоорондын репарационно комиссиин зорилгонь хадаа Крымскэ Конференциин шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр репарационно түсэб зохёожо, өөһэдынгөө правительствонуудта дурадхал оруулха болоно. Аша туһатай дүнгүүдые түргэнөөр түйлахын тулада техническэ асуудалнуудые энэ дары хаража эхилхэ гэжэ гурбан делегадууд шиидэбэ.

Абхазска АССР-эй Гульрипшскэ районой Махарадзын нэрэмжэтэ колхоздо сайн набшаһануудые суглуулжа байна.
Х. Параскевопулын фото (ТАСС-эй фотохронико).

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

Олон хүүгэдтэй эхэнүүдые „Эхын Алдар“ гэжэ орденууд ба „Эхын медаль“ гэжэ медальнуудаар шагнаха тухай

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь «Б. М. Үнэнэй» июнийн 20-ной номерто).

Долоон хүүгэдые түрэһэн ба хүмүүжүүлһэн эхэнүүдые «ЭХЫН АЛДАР» ГЭЖЭ 3-ДАХИ ЗЭРГЫН ОРДЕНООР

3. БРЫЛЕВА Анна Прокладовнае—Хориин аймагай «Победа» колхозой колхозница.

4. МЕСЯЦЕВА Евдокия Антоновнае—Прибайкальска аймагай «1-ое Мая» колхозой колхозница.

5. ОЧИРОВА Рыгзыма Очировнае—Хориин аймагай «Шэнэ Ажал» колхозой колхозница.

6. РИНЧИНОВА Долсон Эрдыниевнае—Хориин аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой колхозница.

7. СВЕРКУНОВА Ирина Семёновнае—Улан-Удэ городой Железнодорожно районой ПВЗ-гэй капитальна барилгын отделэй хүдэлмэришэн.

8. ТРИФОНОВА Херзонья Никоновнае—Иволгын аймагай «XVII партсьезд» колхозой колхозница.

9. ХАБАБУЛИНА Амина—Хориин аймагай «Интернационал» колхозой колхозница.

10. ЧУКРЕЕВА Олимпиада Семёновнае—Прибайкальска аймагай «Лазо» колхозой колхозница.

Зургаан хүүгэдые түрэһэн ба хүмүүжүүлһэн эхэнүүдые «ЭХЫН МЕДАЛЬ» ГЭЖЭ 1-ДЭХИ ЗЭРГЫН МЕДАЛЯАР

1. БАТАТЕВА Екатерина Галлактионовнае—Прибайкальска аймагай Чапаевай нэрэмжэтэ колхозой колхозница.

2. БЫКОВА Акулина Прокопьевнае—Иволгын аймагай Гильбира тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

3. БЕЛЫХ Мария Ивановнае — Иволгын аймагай «Таёжник» колхозой колхозница.

4. ВОРОНЦОВА Ольга Семёновнае—Улан-Удэ городой Железнодорожно районой гэрэй эзэн эхэнэр.

5. ЛОСЕВА Марфа Ивановнае—Хориин аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой колхозница.

6. НИКОЛАЕВА Анастасия Степановнае—Прибайкальска аймагай Ильинка тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

7. РУХТИНА Аграфёна Фёдоровнае—Улан-Удэ городой Железнодорожно районой ПВЗ-гэй хүдэлмэришэн.

8. РУСИНА Фретина Яковлевнае—Иволгын аймагай Оронго тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

9. СЕСИНА Матрёна Михайловнае—Улан-Удэ городой Железнодорожно районой подсобно хозяйствын Треста Столовын хүдэлмэришэн.

10. СТАРКОВА Дарья Прохоровнае—Прибайкальска аймагай «Свободный Путь» колхозой колхозница.

11. СУМЕНКОВА Акулина Руфоновнае—Прибайкальска аймагай Гремячинска тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

12. ТРУНЕВА Анастасия Дмитриевнае—Хориин аймагай Райсберкассын хүдэлмэришэн.

Табан хүүгэдые түрэһэн ба хүмүүжүүлһэн эхэнүүдые «ЭХЫН МЕДАЛЬ» ГЭЖЭ 2-ДОХИ ЗЭРГЫН МЕДАЛЯАР

1. АНОХИНА Евдокия Прокопьевнае—Иволгын аймагай Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой колхозница.

2. ЕРМОЛЕНКО Анна Ефифановнае—Иволгын аймагай Райпотребсоюзай столовын хүдэлмэришэн.

3. КОВЕЛИНА Зоя Романовнае—Иволгын аймагай Оронгын НСШ-эй хүдэлмэришэн.

4. НАДМИТОВА Сынде Эрдынеевнае—Иволгын аймагай Молотовой нэрэмжэтэ колхозой колхозница.

5. ПАРГАЧЕВА Наталья Гавриловнае—Иволгын аймагай «Таёжник» колхозой колхозница.

6. ПОПОВА Матрёна Васильевнае—Иволгын аймагай «Таёжник» колхозой колхозница.

7. ПОПОВА Варвара Михайловнае—Иволгын аймагай «Таёжник» колхозой колхозница.

8. САНДУЕВА Цынде Бадмаевнае—Иволгын аймагай «Красный Оронгой» колхозой колхозница.

9. ТОЛСТИХИНА Прасковья Владимировнае—Иволгын аймагай «Таёжник» колхозой колхозница.

10. ТУГАРИНОВА Анна Титовнае—Иволгын аймагай Иволга тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

11. ЯКОВЛЕВА Анна Георгиевнае—Иволгын аймагай «Таёжник» колхозой колхозница.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ Г. ЦЫДЕНОВА.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретариин уялгые дүүргэгшэ В. МОНКЕТОВ.

Улан-Удэ город, Соведүүдэй Байшан 1945 оной майн 21.

АДУУ МОРИДТОО АНХАРАЛ ЕХЭЭР ТАБИХА!

Хүсэтэй хүлэгүүдые үсхэбэрилхын түлөө

Адуу моридой тоо толгойе олошоруулжа, гүрэнэй түсэб дүүргэхэ хэрэгтэ манай колхозой мориной-товарна фермын хүдэлмэрилэгшэд шухала анхаралаа табина. Хүдэлмэришэ моридые харууһалдаг колхознигууд моридоо тобир тарган ба хүсэтэй байлгахын түлөө байдал, харууһыень һайжаруулха али болохо хэмжээнүүдые абадаг болонхой. Тэрэнэй ашаар мори унаагай шадал энэ жэлдэ бараг һайн байба. Хабарай полевой хүдэлмэриин үедэ шадал багатай дээрэһээ боросдаа дээгүүр эсэжэ сусажа байһан морид мүнөө жэлдэ үгы байгаа. 1944 оной хабарай полевой хүдэлмэриин үедэ олохон морид эсэжэ, тарилгые нилээдгүй унжагайруулаа һэн. Мүнөө энэ баримтанууд дабтагдаагүй байна.

Олонхи колхознигууд мори унаада эзэн бусаар хандадаг ябадалдаа эсэс табяа. Тэдэнэр энээнһээ түрүүн мори унаануудай байдал харууһалгые имагтал моришодто найдадаг байгаа һаа, мүнөө өөһэдөө онсо анхаралаа табидаг болоһон байна.

Адуун һүрэгые харууһалдаг колхозник Дамби Дымбрылов гэгшэ эрхим хүлэгүүдые үсхэбэрилхын түлөө нилээдгүй ехээр оролдоно. Энэ жэлдэ 192 адуутай байха түсэбтэй аад, 203 толгой ондо оруулаабди. Орооной кампани саг сооньһайнаар үнгэргэһэнэй ашаар 20 үнага абахын орондо, 21 толгой абажа, нэгэшье хоролтогүйгөөр тэнжээһэн байнабди. Адуушан Дамби Дымбрылов эдэ унагадые эсэгын анхаралаар хүреэлэн гарза гайгүйгөөр тэнжээжэ шадаа.

—Эдэ унагадаа бүтэдынь элүүр энхээр тэнжээжэ, хүсэтэй хүлэгүүдые үсхэбэрилхын түлөө хамаг хабаяа гаргахаб. «Хүлэг болохо унаганһаа юм» гэжэ бурят арад хэлсэдэг. Тиимэдэ эдэ унагадые нарайһаань хойшо оролдосотойгоор харууһалнаб,—гэжэ Дамби Дымбрылов хөөрэдэг.

Сагай уларилай ямаршье хүйтэн байхада үбэлэй үедэ бүхы адуумнай бэлшэдэг юм. Унамхай моридһоо ондоо һүрэг адуун үбэлдөө һогооборишье үбһэ эдингүй ондо ородог байна. Тиихэдээ шадал шэнээгээ буурадаггүй юм.

Ургаса ногооной шэмэтэй һайхан байхада һүни, үдэргүй бэлшээжэ таргалһан адуу морид үбэлдөө турадаггүй хаданьадуулга һайнаар эмхидхэхэ хэрэгтэ ехээр анхардаг байнабди. Мүнөө үедэ адуун һүрэгнай зунай бэлшээреэр түхэреэн суудхэ соо адуулагдана. Халуун үдэргэ һүүдэр газарта типүүлдэг ба һүниин һэрүүндэ манажа, садатарынь эдеэлүүлдэг байнабди.

Бидэнэр бэлшээриин эгээл һайндаа адуу моридоо таргалуулжа, үбэлые амгалан тайбан дабаха үндэһэ һуури табиха зорилготойбди. Тэрэшэлэн үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэриһөө хожомдонгүй энэ хэрэгтэ фермээрээ оролсохобди.

Д. ЦЫЖИБОН, Хориин аймагай «Путь Сталина» колхозой КТФ-ё даагша.

Түрүү адуушадта—нэмэлтэ түлбэри

«Бурят-Монгол АССР-эй хүдөө ажалые улам саашань хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай» ССР Союзай Арадай Комиссарнарай Соведэй 1944 оной августын 7-ой тогтоолой ёһоор, адуу мориной тоо толгойе хоролтогүйгөөр үсхэбэрилһэнэй түлөө хэдэн олон түрүүшүүл ажалай нэмэлтэ түлбэри абаһан байха юм.

Түнхэнэй аймагай 17 партсъездын нэрэмжэтэ колхозой адуушан Д. Галанов гэгшэ үнгэрэгшэ жэлдэ даажа абаһан гүүдһээ 26 унага абажа, хоролтогүйгөөр ондо оруулаа. Тиин, нүхэр Галанов ажалай нэмэлтэ түлбэри болгон 1 унага абаһан байна.

Толтойн сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхозой адуушан Ринчин Жамбалов гэгшэ 26 унага түлжүүлжэ, хоёр унага нэмэлтэ түлбэри абаа.

Ажалай нэмэлтэ түлбэри абажа правительствын халуун оролдолгоор урмашаһан эдэ түрүү адуушад саашадаа бүри һайнаар хүдэлмэрилхэ уялга абанхай.

Дээрэ дурсагдагша колхозуудай моришод ба адуушад адуун һүрэгые үсхэбэрилхэ хэрэгтэ эдибхитэйгээр хабаадалсажа, ажалай нэмэлтэ түлбэри абахын түлөө бултадаа эрмэлзэнэд.

Э. ГРИГОРЬЕВА.

Хүдэлмэришэ моридоо хорооно

Адуу мориндо эзэн бусаар хандажа байһан ябадал Бичурын аймагай колхозуудаар мүнөө хүртэр усадхагдаагүй байһаар.

«Коминтерн» колхозой гэшүүд мори унаада имагтал эзэн буса хойрогоор хандажа, 1944—45 онуудай үбэлэй үедэ аяар 16 толгой хүдэлмэришэ моридые хорооһон байха юм. Тус колхозой морёор хүдэлмэрилдэг членүүдэй харюусалга доро зудхахэ хүсэн даалгагдажа үгтөөгүй байһаар. Тэрэнһээ боложо колхознигууд моридоо хайра гамгүйгөөр унадаг ба холын аянда ябахадаа мууса харууһалдаг, эдеэлүүлдэг байха юм. Теэд тус колхозой правлени мори унаада эзэн бусаар хандадаг колхознигуудые хэһээжэ гэм зэм амсуулаагүй байхань гайхалтай.

Б. ЦЫРЕНОВА.

Естественнэ наукын булан

Наранай хиртэлгэ юун дээрэһээ болодог бэ

Энэ оной июлиин юһэндэ наран хиртэхэ байна. Энэ хиртэлгэ манай ороной олон нютагуудта харагдаха юм.

Наранай хиртэлгэ хадаа байгаалиин тэн һонирхолтой үзэгдэл болоно. Мэнэ һаяхан Наран һаруул һайханаар гэрэлтэн байһан аад, гэнтэ тэрээниие ямар нэгэ түхэреэн хара юумэ халхалжархидаг байна. Энэ хадаа һара гээшэ. Һара улам улам ехээр далдалжа Наранһаа гансахан лэ нарин зурууд ялагар хадуур шэнги булангай үлэтэр бүглэнэ. Уданшьегүй тэрэ буланшье үгы болошодог. Тиигэжэ наранай дүүрэн хиртэлгэ болоно. Гэгээн сагаан үдэр дунда тэнгэриин үнгэ бүрүүлтэн харалжа, огторгойн одо мүшэд харагдашадаг. Һараар халхалагдаһан Нарые тойроод туяата гэрэл сасарһан гал улаан үнгэтэй айхабтар ехэ хярхаг харагдадаг. 1—2 минута үнгэрэмсөөр энэ гайхамшаг үзэгдэл үнгэршэдэг. Дахяад лэ (халхалагдаһан Наранай нүгөө талаһаа) һаруул сахариг баһа бии болоод, гэрэлтэй боло-болоһоор Наранай һаруул бэеһээ һарын дүрсэ холодон арилна. Наранай хиртэлгэ дүүрэбэ гээшэ.

Урда үни сагта, Наранай хиртэлгын ушар шалтагаание мэдэхэгүй дээрэһээ, хүн ехээр айдаг һүрдэдэг ба ямар нэгэ шэдитэ хубилгаанай хэрэг гэжэ тоолодог байгаа. Эрдэм наукын байгаагүй ушарһаань, Наранай хиртэлгэ тухай эртээнһээ мэдэхэ аргагүй байба. Тиимэһээ энэ хадаа дайн сэрэгэй, үлэсхэлэн ядаралай гү, үбшэ хамшагай тэмдэг гэжэ һүзэг бэшэрэлтэй нэгэдүүлэн айгаад байгаа. Һүзэгтэ зон Нарые «бүримүһэн залгидаг» айхабтар муухай абарга ехэ амитание һанаанһаа зохёожо хэлсэдэг байһан юм.

Эрдэм наукын урагшаа дабшажа, дэлхэйн байгаалиин тухай үнэнтэ мэдэрэлнүүдэй олошорхо тудам эрдэмтэд Наранай хиртэлгын һониин ушарые зүбөөр тайлбарилдаг болоо. Энээнэй түлөө Газарай ба һарын хүдэлхэ замые шудалха хэрэг гарана. Дэлхэйн бүмбэрсэг хадаа Нарые тойроһон үргэн ехэ замаар ябажа, жэл соо нэгэ удаа дүхэриг хэдэг байна. Һара болбол манай Газарые гушан хоног соо нэгэ удаа тойроно. Тиимэ дээрэһээ һара Газарые тойрохо замдаа Нара Газар хоёрой дунда ородог юм. Эгээ тэрэл үедэ газар дээрэһээ нарые хараһан хүндэ Наран хиртэжэ үзэгдэдэг.

Наран манай Газарһаа (миллион гурбан зуун мянга дахин) ехэ юм. Һара манай газарһаа тон багахан. Ушар иимэһээ тиимэ бишихан һара тон ехэ Нарые яагаад халхалжа шаданаб гэжэ асуугдажа болоно. Энэ хадаа һарын манай Газарта тон ойрохон байдаг дээрэһээ болоно. Газар һара хоёрой дундахи дайда 385 мянган километр ба һараһаа наранда хүртэр 150 миллион километр юм. Иимэһээ Наран һараһаа 400 дахин манай Газарһаа саана холо байна гээшэ. Саана байһан юумэнүүдэй бидэндэ багаар харагдадагынь элитэ. Хэрбээ холо байһан модон тээшэ гараа һарбайлгаа һаа, хургаараа холо байһан модые бултынь бүглэжэ болоно. Ушар иимэһээ холо байһан ехэ Нарые ойро байһан багахан һара бүглэнэ гээшэ.

Наран нэгэн адли гуримаар хиртэнэ гэжэ бүри үни урданай үедэ тэнгэриие ажаглаһан хүнүүд мэдэдэг байгаа. 18 жэл 11 һара болоод лэ Наранай ба һарын хиртэлгэнүүд болодог гэжэ мэдэдэг байгаа.

Тэрээнһээ удаа тээ Нарые газарай тойродог ба һарын газарые тойродогые хүнэй мэдэдэг болохододо, Наранай хиртэхэ ушар элитэ ойлгогдоһон ба хүн энээниие алдуугүйгөөр уридшалан мэдэжэ абаха аргатай болоо. Мүнөө үеын эрдэмтэд Газарай ба һарын эрьехэ замые айхабтар һайнаар мэдэһэн дээрэһээ Наранай хиртэлгые он, һара, саг минута, секундынь тон зүбөөр хэлэдэг байна. Жэшээлхэдэ: энэ оной июлиин 9-дэ Рыбинск городто һарын Нарые халхалалга 16 час 14 минута 43 секундада харагдажа эхилхэ. 17 час 19 минута 52 секундада бүхы Наран халхалагдажа, тэрэ городто дүүрэн хиртэлгэ болохо юм. 53 секунд болоод байхада 17 час 20 минута 45 секундада дүүрэн хиртэлгэ дүүрэжэ, дахяад наранай һаруул һайхан сахариг харагдажа эхилхэ. 18 час 21 минута 32 секундада һара холодон үнгэржэ, хиртэлгэ үнгэрхэ. Эдэ бултадаа олон жэл урда тээ эрдэмтэдээр тоологдон соносхогдоһон байгаа.

Хэзээ хаана Наранай хиртэлгэ үзэгдэхэб гэжэ хэлэхын түлөө, эрдэмтэдтэ айхабтар гүнзэгы тоо бодолгын орёо тайлбаринуудые хэхэ хэрэгтэй байдаг. Энээнэй түлөө Газарай Нарые тойрохо зам ябадалые ба һарын Газарые тойрохо эрьесые айхабтар нарин зүбөөр тооложо олохо байна. Мүн тэрэшэлэн Газарай нэгэ суудхэ соо голоо тойрохо саг хэмжээе мэдэхэ хэрэгтэй.

Юундэб гэхэдэ һара нэгэ газарта байжа байдаггүй, саг үргэлжэ (Газарые тойрон өөрынгөө замаар) ябадаг байна. Иимэһээ тэрэнэй һүүдэр Газар дээгүүр нэгэ газарһаа ондоо газарта ошожо хүдэлэн урилжа ябадаг. 1945 оной июлиин 9-эй хиртэлгэ Америкадэ эхилхэ юм. Тэндэһээ Канада хүрэжэ ерээд, тэрээнһээ сааша Гренланди гэжэ хойто зүгэй ехэ олтирог нэбтэрэн гарана. Тэрээнһээ наашаа Газарай манай зүүн хахад бүмбэрсэгтэ хүрэжэ, Скандинавска хахад олтирог дайраад, Финлянди дээгүүр Ленинградта ойрохон дайраад Советскэ Союзай газар дээрэ гарана. Дүүрэн хиртэлгэ Ленинградһаа бага зүүхэнээр Ладожска нуурай эрье шадар үнгэрнэ. Тэрээнһээ сааша зүүн зүг шэглэн Рыбинскэ Ярославль, Иваново городууд дээгүүр, тиигээд Дунда Волга хүрэжэ, Куйбышев городһоо баруугаар зүүн урагшаа шэглэн Кзыл-Орда город дайран Дунда Ази дээгүүр гарана.

Иимэһээ дээрэ нэрлэгдэгшэ газар нютагуудаар дүүрэн хиртэлгын зурууд һудал харагдаха. Эрдэмтэд хиртэлгын энэ зурууд һудалай хаагуур гарахые урид хэлэнэ. Мүн тэрэшэлэн тэдэ газарнуудта хиртэлгэ хэды сагта эхилхэб гэжэ уридшалан алдуугүйгөөр хэлэнэ. Энэ ондо болохо дүүрэн хиртэлгэ Ленинградта ойро Ладейно поли дээрэ 17 час 13 минута 30 секундада эхилнэ. 6 минута болоод 17 час 19 минута 52 секундада Рыбинск хүрэнэ. 17 час 22 минута 13 секунда болоходо Иваново городто хүрэжэ ошоно. Иигэжэ хиртэхэ саг болзорыень айхабтар эли тодоор эрдэмтэд мэдэнэ.

Һарын Нарые бүримүһэн халхалһан дүүрэн хиртэлгэ 100-һаа 200 километрын дундахи газар дээрэ харагдадаг. Энэ зурууд газарай хоёр талаар дүүрэн бэшэ гү, али дутуу хиртэлгэ харагдана. Дутуу хиртэлгэ Нарые һарын хүсэд дүүрээр халхалаагүй дээрэһээ болоно. Жэшээлхэдэ, энэ жэлэй хиртэлгэ Москвада дутуу харагдажа 96 процент хушагдана, наранай 1/25 хубинь үлэжэ нарин зурагархан сахариг болон харагдаха.

Манай столица—улаан Москвада хэзээ дүүрэн хиртэлгын болохые эрдэмтэд уридшалан хэлэһэн байна. Энэ хиртэлгэ болохо үды юм. 2126 ондо, октябриин 16-да үглөөнэй 11 часта энэ хиртэлгэ болохо байна.

Наранай хиртэлгэ эрдэмтэдтэ айхабтар һонирхолтой зүйл болоно. Наранай хиртэһэн үедэ хиртээгүйдэнь харагдадаггүй юумэнүүдые Наранда хаража болохо байна.

Наран хадаа айхабтар ехэ, газһаа бүридэһэн хайлама халуун бүмбэрсэг юм. Наран манай Газарһаа тон ехэ гэжэ бидэнэр хэлэнэбди. Наран дээрэ халууниинь айхабтар ехэ: газаа таладаа 6 мянган градус болодог ба дотороо бүришье халуун байдаг. Иимэ халуун байдаг ушарһаань наран дээрэхи бүхы бодос гансахан лэ газай шанартай байха ушартай.

Наранай бүмбэрсэгэй газаа талань хэдэн дабхар газай хушалта халиһатай байдаг. Тэдэ хушалтануудайнь нэгэниинь илангаа тодо һаруул үнгэтэй. Тэрэниие фотосфера гэжэ нэрэлдэг. Эгээ тэрэл хушалта бүһэнь манай газарта үдэрэй сагта иимэ һаргама хурса туяа ерүүлдэг. Тэрэнэй газаа талаар тад ондоо, багашаг һаруул бүһэлүүрнүүд байна. Тэдэнэр юрэнхыдөө

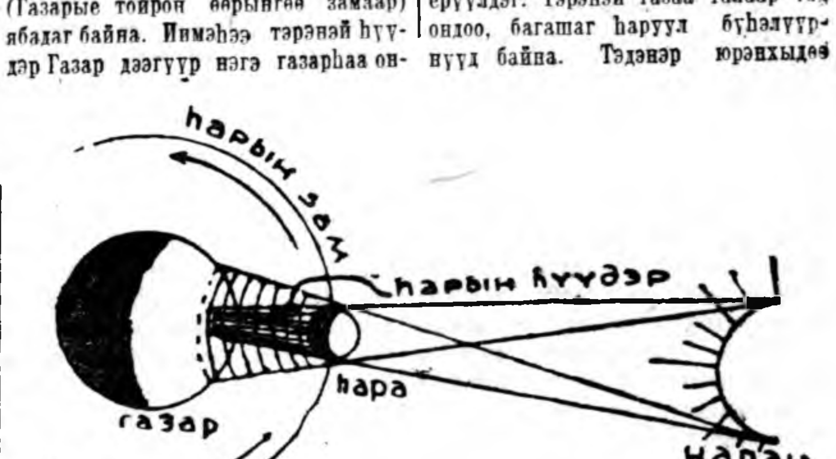

харагдадаггүй, юундэб гэхэдэ һаргама хурса гэрэлтэ тэрэ фотосферын туяа тэдэнэрэй туяае булижа гэрэлтэдэг. Һарын наранай тэрэ хурса бүһэлүүрые халхалжа, Наранай хиртэлгын болоходо газаа талынь хушалта бүһэлүүрнүүд эли болон харагдадаг.

Нарые хиртэхэ үедэнь шэнжэлхэ гээшэ эрдэм наукада айхабтар ехэ удха шанартай. Наран хадаа айхабтар олон жэжэ хубинуудай бүхэли урасхалһаа бүридэһэн гэжэ эрдэмтэд тодоруулаа. Тэдэниие наран тойрон байжа юртэмсын дунда тарааһан байгаа. Энээниие шэнжэлхэ ябадал Нарые ба юртэмсые шэнжэлэлгэндэ онсо һонирхолтой. Наранай хиртэлгые шудалха гээшэ радиодамжуулгые һайжаруулалганда хэрэгтэй ба мүн ажахыда хэрэгтэй бололсоно. Агаарта радио дамжуулхада наран түсгаар нүлөөтэй байдаг. Радиотехникые улам һайжаруулхын түлөө Наранай тэрэ нүлөөе тайлбарилан элирүүлхэ ушартай болодог.

Урда сагта хүндэ һүзэг бэшэрэлэй айдаһа ерүүлдэг Наранай хиртэлгэ хадаа мүнөө үедэ дэлхэйн байгаалиин һайтар шэнжэгдэһэн үзэгдэл мүн болоо. Эрдэмтэд Наранай хиртэһэн бодото шалтагаануудые элирхэйлжэ үгөөд байхадаа, һүзэг бэшэрэлтэй ямаршье холбоогүй эрдэмэй тобшолол хэхэ арга боломжо тэдэндэ үгэбэ. Энэ хэрэгтэ манай советскэ наука түрүү зэргын ажал ябуулна.

С. ВАЛЬДГАРДТ.

КОЛХОЗУУДЫЕ АЖАХЫН БА ЭМХИДХЭЛЭЙ ТАЛААР УЛАМ БҮХЭЖҮҮЛХЭ ШУХАЛА

«Гигант» колхоз мал ба таряан-ажалай талаар Түнхэн соогоо томохон колхозуудай нэгэндэ тоологдодог юм. Тэрэ колхоз урда жэлнүүдтэ ажахын һалбаринуудаар баян ба саг үргэлжэ урган хүгжэжэ байһан юм.

—Култук ба Слюдянка станцинуудай һуурин зониие энэ колхоз урда жэлнүүдтэ эдеэ хоол болон бусад хэрэгсэлнүүдээр дүүрэн хангадаг һэн,—гэжэ эндэхи хүнүүд тус колхоз тушаа хөөрэлдэдэг байна.

Зүгөөр, мүнөө үедэ «Гигант» колхоз урдынгаа алдар сууе алдажархиһан байха юм. Колхозойнь ажахы урган хүгжэхын орондо, харин доошоо орожо байдаг болонхой. Хэрбээ 1942 он хүртэр 800 гектар тарилгын талмайтай ба тэрэнэй гектар бүхэнһөө дунда зэргээр 7—8 центнер ургаса хуряадаг байгаа һаа, һүүлэй гурбан жэл соо тарилгынгаа талмайе хороожо, бүри бага ургаса абадаг болоожо байха юм. 1943 ондо оройдоо 488 гектарта тарилга хэжэ, га бүриин 2—3.7 центнер ургаса хуряагаа. Мүн 1944 ондо тарилгын талмайе үшөө хорооожо, 358 гектарта таряад, га бүхэнһөө дунда зэргээр 3,5 центнер ургаса хуряаһан байна. Энэ жэлдэ 580 гектарта тарилга хэхэ түсэбөө дүүргэжэ шадаагүй.

Үбһэ хуряаха түсэбөө һүүлэй жэлнүүдтэ оройдоо дүүргэнэгүй. Үбһэндэ орой ба эмхигүйгөөр ородог дээрэһээ сабшалангай ургаса хүсэд хуряажа абангүй, дииилэнхи ногооень узуургань үлөөдэг байха юм. Тэрээнһээ боложо, адуу малынь жэл бүри үбһэ һолоомоор дутажа турадаг ба хоролтодо ородог байна.

1941 ондо тус колхозой эбэртэ бодо мал, хони ямаан ба адуу морид нилээдгүй олон байгаа һаа, мүнөө болоходо ехэхэнээр үсөөрһэн байха юм.

Гадна, урда жэлнүүдтэ нилээдгүй ехэ орошо оруулдаг ангай фермэтэй байһан аад, тэрэнэй үгы хэжэрхиһэн байна.

Колхозой ажахын жэл бүри уруугаа орожо байхада колхознигуудай ажалта үдэртөө абаха мүнгэн ба бусад түлбэринүүд бага болоно. Малажалай продукт ажалта үдэртэ хубаахаябадал һаяын жэлнүүдтэ эндэ үзэгдөөгүй. Колхозой правлени болбол колхознигуудай ажалта үдэртэ үдэр бүриин нормо байгуулаад продукт үгэхэһөө бэшэ, колхознигуудые урмашуулха талаар ондоо ямаршье хэмжээ абанагүй. Колхознигуудай ажал хүдэлмэриин хүндэтэйгөөр сэгнэгдэдэггүй дээрэһээ ажалдаа харюусалгагүйгөөр хандадаг хүнүүд бии болонхой. Жэшээлхэдэ, энэ хабарай тарилгын үедэ эндэ хүдэлмэрилдэг тракторна бригадын сеялкэшэн Спиридон Ларионов гэгшэ үрһэ хаяхадаа таряагаа газарай шоройдо хүсэд булангүй, тон хайша хэрэгээр хандаһан байгаа. Теэд, колхозой тарилга шанар муутайгаар хэһэн сеялкэшэн Спиридон Ларионов гэмээ харюусаагүй байха юм.

Ажал хүдэлмэридөө голодһо гаргажа эзэн буса ябадал гаргаһан колхознигуудта колхозой правлениин зүгһөө хэмжээнэй абтадаггүй дээрэһээ Ларионов шэнги харюусалгагүй хүнүүд эндэ олон бии. «Гигант» колхозой хүгжэлтэдэ һаад түбэг тохёолдуулһан гол шалтагаанууд юуб гэхэдэ, колхозуудай ажахын эмхидхэлые һайжаруулха талаар Түнхэнэй аймагай партийна, советскэ ба газартаряалангай органуудай зүгһөө энэ гэхэ хэмжээнүүдэй абтаагүйһөө болоно. АЗО-гэй хүтэлбэрилэгшэд болбол колхозуудай ажахын шухала кампанинуудые хүтэлбэрилхэһөө бэшэ тээ эмхидхэлэй талаар хоёр гурбан жэл соо юушье хээгүй байха юм.

Гадна, аймагай хүтэлбэрилхы эмхи-зургаанууд ажахын талаар гээгдэһэн колхозуудые өөһэдынь хүсөөр татажа абахын орондо, харин түрүүшүүдээр социалистическэ туһаламжа хүргүүлхэ мэтын хэмжээнүүдые абажа, зарим гээгдэнги колхозуудые хүнэй хүзүүн дээрэ һуудаг заншалтай болгожорхинхой.

Жэшээлхэдэ, дээрэ нэрлэгдэгшэ «Гигант» колхоз 1940—1941 онуудта һайн ургаса хуряажа, колхознигуудай ажалта үдэр бүхэндэ 1,5 килограмм таряа хубааһан байгаа. Гэбэшье, колхознигуудай ажалта үдэртэ хүртэһэн таряа талхаа хүсэд абаагүй байхада аймгүйсэдкомой шиидхэбэреэр 500 гаран центнер таряаень ондоо артельнуудта үгэжэрхиһэн байха юм. Теэд, эдэ колхозууд уриһаар абаһан таряагаа һөөргэнь бусаажа үгөөдүй байһаар.

«Гигант» колхозой ажалай хүгжэлтын доошолхо бүри аймагай хүтэлбэрилхы органуудай дурадхалаар эндэхи колхознигууд һүүлэй жэл соо аяар 13 түрүүлэгшые һунгаһан байха юм.

Тэрэшэлэн энэ колхозой таряан-ажалай бригадын хүтэлбэрилэгшэдтэ колхознигуудай ажал хүдэлмэриие онсо һайнаар эмхидхэжэ шалаха хүнүүдые дэбжүүлдэггүй байна. Колхозой правлени ба партийна организациин зүгһөө бригадирнуудай авторитет дээшэлүүлхэ тухай ямаршье хэмжээн абтадаггүй.

Колхознигуудай дунда политическэ хүдэлмэри ехэ һулаар табигданхай. Колхозой агитаторнууд үйлэдбэри дээрэ хүдэлмэрилжэ байһан колхознигуудта зорюулан уншалга ба хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэггүй шахуу. Эндэхи хүсэд бэшэ дунда һургуулиин багшанарһаа бүридэһэн агитаторнууд колхознигуудай дундахи социалистическэ мүрысөө бодотоор ябуулха, малажалай фермэ, гүүрт, отара, таряанажалай бригада, звенонуудаар ханын газетэ болон дайшалхы хуудаһануудые гаргаха тушаа һаналаа тон багаар табидаг.

Тус колхоздо агитационно-ниитын хүдэлмэриин иимэ хангалтагүйгөөр табигдаһые һайса мэдэжэ байһан ВКП(б)-гэй Түнхэнэй айкомой агитаци ба пропагандын таһагые даагша нүхэр Жалсанова эндэхи агитколлективэй хүдэлмэриие эрид һайжаруулха тодо һонор хүтэлбэри үгэнэгүй.

«Гигант» колхозые эмхидхэлэй талаар һайса хүтэлбэрилжэ, ажал хүдэлмэриень дары һайжаруулха саг тулаа. Тиимэдэ Түнхэнэй аймагай хүтэлбэрилхы органууд тус колхозой бүхы ажахые һэргээн хүгжүүлхэ талаар эрид хэмжээ абаха уялгатай.

Ал. НОСТЕЕВ.

НОМГОН ДАЛАЙ ДЭЭРЭХИ ДАЙН

ВАШИНГТОН, июниин 20. (ТАСС). США-гэй сэрэгэй министерствын мэдээсэхэнь: «Ниидэдэг хэрэм» гэжэ хэтэрхэй ехэ хүсэтэ американска бомбардировщигуудай томо соединенинүүд июниин 20-до Хонсю аралай центральна хубидахи ба Кюсю (Япони) аралай хойто хубидахи ажаүйлэдбэриин түхеэрэлгэнүүдтэ добтолго хэбэ.

НЬЮ-ЙОРК, июниин 20. (ТАСС). Юнайтед Пресс агентствын мэдээсэхэнь хадаа: июниин 20-до Японидо добтолгын хэгдэхэдэ 450 гаран «Ниидэдэг хэрэмүүд» хабаадалсаа. Тэдэнэр хадаа Сидзуокын ба Тоехасиин (Хонсю арал), Фукуокын (Кюсю арал) городууд дээрэ 3.000 тонно гал аһаадаг бомбо хаяһан байна.

ВЕНГРИИН ПРЕМЬЕР-МИНИСТР БАЙҺАН ИМРЕДИ ГЭГШЭ АРЕСТОВАЛАГДАБА

НЬЮ-ЙОРК, июниин 17. (ТАСС). Висбадеһээ Ассошиэйтед Пресс агентствын корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, Венгриин премьер-министр байһан Имреди ба хадын түмэрэй ажаүйлэдбэриин концерныг германска түлөөлэгшэ байһан Флик гэгшэд арестовалагдаба гэжэ 12-дохи армейскэ бүлэгэй штаб соносхобо.

НОРВЕЖСКЭ ПРАВИТЕЛЬСТВО ШЭНЭЭР БАЙГУУЛАГДАБА

ЛОНДОН, июниин 20. (ТАСС). Рейтер агентствын дамжуулһанай ёһоор, норвежскэ король Хокон гэгшэ шэнэ правительство байгуулхые норвежскэ хүдэлмэришэ партиин лидер Эйнар Герхардсен гэгшэдэ даалгаба.

Харюусалгатэ редактор Ц. Г. ГАЛСАНОВ.

РЕДАКЦИ ба ХЭБЛЭХЭ ГАЗАРАЙ АДРЕС: г. Улан-Удэ. ул. Ленина, 35. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС: Улан-Удэ. Үнэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23. АТС—1-80; зам. ответ. редактора—7-89, ответ. секретаря—3-23; отделов: партийной жизни и промышленности—7-89, сельского хозяйства—6-03, писем и переводов—6-03 (2 зв.); об'явлений—2-64 (2 зв.).

Н—00382. Типография Государственного газетного издательства при СНК БМАССР. Тираж 5.500.